

OBSAH.

	Strana
PŘEDMLUVA	1—3
Husitské katechismy vytvořily významnou reformační tradici katechismovou, na ni navázali Čeští bratři a podle nich i Valdenští a Luther. — Katechismy předhusitské, důležité zvláště z období Arnošta z Pardubic. — Vůdčí místo v katechismové tvorbě husitské náleží Husovi, již od jeho katechetického Výkladu viery. — Základní jest KVídeňský; od dob Palackého sporná otázka, zda jest jeho autorem Hus. — Přehled historického i nynějšího významu katechismů husitských	1—3
I. KATECHISMY PŘEDHUSITSKÉ	5—21
A) POČÁTKY VE STŘEDOVĚKU.	
Již z 8. stol. se zachovaly jednoduché katechismové zlomky o Věřím a o Otčenáši, leč již od prvních dob křesťanské církve byly dítky vyučovány hlavním článkům víry (první zmínka u Lukáše 1, 4)	5
1. <i>Katechismové články.</i>	
Slovo katechismus pochází od Augustina, ve smyslu katechismovém užil ho poprvé Luther a jako nápisu A. Althammer. — Prvotně se vyučovalo Věřím a Otčenáši, později i Desateru, dále Ave Maria, při zpovědi o smrti hříšících, o svátostech. — Konečně bylo 12 katechism. článků: 3 hlavní, 8 vedlejších a zpověď	6—8
2. <i>První katechismové texty.</i>	
Práce mimočeské: soustav. z 9. stol. rkp. »Sammlung eines Weissenburger Mönches«, práce Alcuinovy; pozdější Heidelberg. obráz. rkp., práce Gersonovy až Canisiovy. — České (toliko katechetické): Tom. Štítného, Obecná zpověď Voj. Psárského, Staročeský Lucidář	9—10
B) DOBA ARNOŠTA Z PARDUBIC.	
3. <i>De tribus punctis essentialibus christiane religionis.</i>	
Rkp. v kapit. knihovně praž. — Vydal Beda Dudík při Statutech provinc. koncilu praž. z r. 1349. — Autorem Tomáš de Hibernia, r. 1316. — Obsah o třech podstat. bodech křesť. náboženství: o Věřím, o Desateru, o sedmi smrtelných hříšících. Nikoli v otáz. a odpovědích. — Práce scholastická, značně abstr. pojmová, ale významná	11—13

4. *Instructio catechetica de articulis fidei.*

Rkp. v metrop. kapitulní praž. — Jest v otázkách a odpovědích. Pojednává o Bohu, o jednotl. osobách Trojice a jejich vlastnostech, o nebi, o původu Boha a člověka, o andělich, o ráji a prvním hříchu atd.; mluví proti kněžím nehodným a svatokupeckým a obírá se pak stále otázkou hříchu. Věřoučně jest směru zřetelně arnoštovsky reformního, zase práce scholastická, zabíhající do nepodstatných pojmových podrobností, při tom však promyšlená a nábožensky opravdová. Vepsal ji do svazku známý arcijáhen praž. Pavel z Janovic, je to tedy práce předhusitská, autorem neznámý kněz tradice arnoštovské; napsána pravděpodobně po r. 1350. 14—21

II. KATECHISMY HUSITSKÉ 23—109

A) KATECHISMY HUSOVY 23—69

1. *Katechismus Vídeňský* 23—52

Rkp. v Národ. knih. vídeňské. — Práce o KVíd.: Fr. Palacký v Documentech (že jest pravděpodobně Husův), Jar. Goll (proti Husovu autorství), Jos. Müller (opakuje Golla proti Pal., sám vydává KVídeňský v překladě nepřesném). KVíd. je pracován podle Husova Výkladu viery. Věřoučně jest kriticky konservativní. Základní odchylka, že církev »jest sbor všech vyvolených k spasení«, s hlavou Kristem 23—36

Důkazy o autorství KVíd.: kritika vnitřní — celkem 16, vnější — řada průkazů organicky spjatých, jimiž současně určováno autorství Dvojotázky o přijímání a KRoudnického. Se závěrem, že autorem Dvojotázky jest Hus, autorem KVídeňského (KRoudnického) jest téměř s jistotou Hus KVíd. napsán asi mezi listopadem 1412 a červnem 1414. — Poznámky, zvláště obsáhlá na konci, jsou podstatným doplňkem KVídeňského . . . 50—52

2. *Dvojotázka o přijímání.*

Texty 4: ve spise Pavla Bydžovského a 3 rukopisy. — Prameny její asi: KVíd. a Husovo »Kázanie na den památky těla božieho«. — Autorem bezpečně Hus (podle našeho učení), nejspíše v období po červnu 1413 . . . 52—56

3. *Otázka o živém chlebě.*

Pramen její v jiném spise P. Bydžovského. — Účelem přijímání živého chleba jest památka na Kr. umučení a dosažení hlubšího náboženství.— Autorem pravděpodobně Hus, asi v letech 1412—1414 56—58

4. *Jádro učení křesťanského.*

Rukopisů pět, nejstarší asi ve vídeň. kod. 4557, nápis dal Erben. — Autorem Hus, v červnu 1414. — Jest pracováno podle Husova Výkladu viery, bez otázek, jako Husův katechismus druhý 58—64

Rkp. Jádra v knih. křížovnické má několik otázek, původní bylo však bez otázek, a bylo o jediném díle 64—69

	Strana
B) KATECHISMY TÁBORSKÉ	69—81
5. <i>Katechismus Roudnický.</i>	
Rkp. v Lobkow. knih. v Roudnici. — Vydal J. Müller v překladě nepřesném. — Tři části KRoudn., původně jediná stručná, k vůli snadnosti. Pracován přesně podle KVíd.	69—73
Věřoučně rozhodně reformní: proti očištcí, pro přijím. podobojí, ve smyslu remanenčním. — Autorem kněz táborský, asi v letech 1420—1430. — Bratři (Lukáš) měli pramenem hlavně KRoudnický	73—77
6. <i>Kapitulní katechismus menší.</i>	
Rkp. v metr. kapit. pražské. — Pracován podle KRoudn. i podle KVíd., má pouze 36 struč. otázek. — Věřouč. rozhodný: proti očištcí, proti uctívání Marie a svatých, zato vyzdvihuje »slyšenie slova božieho«, podobně jako KRoudn. — Autorem kněz táborský, asi 1420—1430	77—81
C) KATECHISMY SKUPINY MIKULÁŠE	
Z DRÁŽĎAN	81—109
7. <i>Tractatus de fide catholica.</i>	
Rkp. v univ. praž., výhradně latinský. — Jest pracován v 1. části podle KVíd., v 2. č. podle Jádra, odlišuje se však svými obšírnými dogmat. úvahovými výklady. Jest v otázkách	81—83
Věřoučně jest radikální, ve smyslu wyclifském a valdenském: proti usmrcování, proti přísaze, proti očištcí. — Autorem Mikuláš z Drážďan (důkazy). — Byl napsán asi 1415—1417. — Jest pracován v textu i podle poznámek KVídeňského, priorita časová náleží nesporně KVídeňskému	83—91
8. <i>Katechismové Credo.</i>	
Rkp. následuje za TDFide, tímtež písmem, a má patrně doplniti v TDFide vypuštěné slovné znění Věřím v Boha, které v KVíd. jest. — Obsahem jest 12 čl. Věřím, pod každým jest katech. výklad z citátů Starého zákona. — Věřoučně bez ožehavosti, autorem stoupenec Mikulášův, doba vzniku po r. 1417	91—93
9. <i>Kapitulní katechismus větší.</i>	
Rkp. v praž. kapitulní, latinský, s českými slovy. — Jest pracován podle TDFide, ve stylisaci se však namnoze přidržuje přístupnějšího KVídeňského. Jest nedokončen. — Věřoučně na radikálním směru Mikulášově, autorem jeho stoupenec. — Doba vzniku brzy po r. 1417	94—100
10. <i>Katechismový traktát krakovský.</i>	
Rkp. v Jagellonské univ. k. v Krakově. — Traktát dvojité: o Desateru a o sedmi svátostech. Výklad (bez otázek) nestejně obšírný, i bez ohledu na význam věci. — Věřoučně radikální: zakazuje přísahu a zabití bezpodmínečně, svátost oltářní ne sub utraque, zato remanenčně. — Autorem Mikuláš z Drážďan (důkazy), doba vzniku 1410 až 1412	100—110

III. PŘEHLED O TEXTECH PŘEDHUSITSKÝCH A HUSITSKÝCH KATECHISMŮ	111—113
IV. HUSITSKÉ KATECHISMY V POMĚRU K PŘED- HUSITSKÝM A K SPISŮM HUSOVÝM	115—133

A) BYLY K. PŘEDHUSITSKÉ HUSITSKÝM PŘEDLOHOU?

V myšlenkovém obsahu tvoří oboje ideovou jednotu, poněvadž všechny tyto katechismy stojí na věroučné soustavě tehdejší křesť. církve: na hlavních a vedlejších člancích víry. — Podstata katechismová jest však zcela odlišná, k. husitských zřetelně původní a novodobě průkopnická, již proto, že všechny s KVídeňským vycházejí z Husova Výkladu viery. Proti scholastice k. předhusitských jsou to práce životně reálné a povzbudivě mravní 115—117

Rozdíl vysvitá zřetelně ze srovnání k. husitských s »De tribus punctis« a s »Instructio catechetica de articulis fidei«. Právě body zdánlivě blízké ukazují, že zde jest naprosto rozdílné pojetí myšlenkové. — Také katechismy anglické nebyly Husovi předlohou: skupina čtyř katechismů arcib. Johna de Thoresby i s úpravou pravděpodobně samého Wyclifa, jakož i t. zv. Brevis catechismus jsou zcela odlišné obsahově i stylisticky. To je tím pozoruhodnější, když Husův Výklad (z něhož pracoval H. své katech.) se opírá namnoze o Wyclifa. V práci katech. Hus mistra anglického značně převyšuje 117—124

B) VZTAH HUSIT. KATECHISMŮ K SPISŮM HUSOVÝM.

Souborný přehled o srovnání shodných míst, výroků a definic prokazuje, že husit. katechismy tvoří vzájemně myšlenkovou jednotu a že tato jednota vyrůstá organicky z husit. myšlenkového prostředí na podkladě husitské a hlavně Husovy spisovné práce. — Výčet srovnávaných katechismů a spisů. — Celkem se shoduje 123 míst úzce, někdy i doslovně 124—133

V. VĚROUČNÁ PODSTATA HUSIT. KATECHISMŮ 135—171

A) VĚROUČNÉ PRINCIPY HUSOVY.

1. *Víra — Věřím v Boha — Trojice.*

a) O víře Hus: »Bez viery pak nemožné jest líbiti se jemu.« — Husovo věrouč. stanovisko se opírá o Písmo, o Augustina, Isidora, a kryje se jak s učením Tomáše Aqu., tak Wyclifovým.

b) Víra a dobré skutky: »Viera bez skutkův mrtva jest.« — Problém středov. církve: dobré skutky jako zásluha k spasení, zda tedy nejsou potřebnější než víra. Tak se učilo v nejstarším období scholastickém. Augustin, že bez vůle boží není spásy, Tomáš souhlasí, ale také s Aristotelem pro svobodnou vůli; Wyclif a Hus stojí na august. predestinaci, tedy víra s milostí i skutky vede k spáse.

c) Věřím Boha, Bohu a v Boha Hus po Augustinovi a Bedovi přesně hodnotí, tak, že jediné víra v Boha jest pravá a dokonalá.

d) Božská Trojice skrývá pro Husa dvoje tajemství: 1. tři osoby a přece jediný Bůh, 2. od koho pochází Duch sv. Přijímá s celou církví i s Wyclifem učení Augustinovo: Bůh jediný ve smyslu přísného monotheismu, Duch sv. pochází nejen od Otce, ale i od Syna (filioque) 135—142

2. O církvi.

»Cierkev svatá obecná jest zbor všech vyvolených... Té církvi svaté hlava jest Kristus.« — Hus tu jde ve stopách Augustinových o predestinaci a o jeho pojmu »congregatio sanctorum«. Druhým pramenem jest mu zde Wyclif (De ecclesia).

Spor o Husově závislosti na Wyclifovi ujasnil, že Hus sice přijal některé myšlenky z W. do své De ecclesia a do Výkladu, že však Hus je tak svůj, samostatný a svérázný, že přijímal velmi kriticky a že přijaté svým vlastním, živoucím a působivým myšlením zbohačoval, i osobitě stylisticky odíval 142—148

Církev trojí: rytěžující, spící a zvítězilá, tedy s očištěm. — V učení o očištění se opírá Hus hlavně o Augustina a Tomáše, o očištěných prostředcích a pomocnících proráží u Husa mnohé neuspokojení, Hus zdůrazňuje vždy znova, aby lidé konali dobře již v tomto životě a neskládali se na přímluvy po smrti 148—151

3. O přijímání těla božího.

a) Jako užitek klade tu Hus na první místo památku Kristova utrpení k posílení zbožného života, dále duchovní sycení podstaty nadzemské.

b) Transsubstanciace byla ve středov. církvi formulována P. Lombardem a Tomášem; Wyclif se postavil rozhodně proti transsubst.; Hus učí pravověrně a nedávný spor o tuto otázku Husovu pravověrnost znova potvrzuje. — Wyclif hlásá konsubstanciaci a svými rozbory objasňuje hlavně její stránku těla Kristova, Hus se přidržuje pevně transsubstanciace a wyclifskými výrazy a definicemi ve svém pojetí vlastním objasňuje právě transsubstanciaci, kterou přijímá však kriticky, nikoli v primitivním názoru středověkého kněžstva.

c) S přijímáním pod obojí Hus nepokrytě souhlasí, později podporuje i z Kostnice Jakoubka v tomto úsilí a stává se tak rozhodující autoritou v přijímání pod obojí 151—160

B) VEROUČNÉ ODCHYLKY KATECHISMŮ
MIKULÁŠSKÝCH A TÁBORSKÝCH.

Jde o tři: o bezpodmínečný zákaz zabití, zákaz přísahy a o zamítání očiště.

Historická orientace nám ukazuje, že táborství vzniklo a se rozvíjelo vlivem radikálního wyclifismu a valdenství, který vnesl do jeho počátků nejsilněji Mikuláš a celé ohnisko Drážďanských; působilo také již valdenství lidové, jeho význam se nesmí však přeceňovati 160—164

a) Mikulášské články: o usmrcení, o přísaze, o očištění — v katechismech a v jeho spisech. — Prameny těchto článků: v Pseudo-Chrysostomovi, ve Wyclifovi a ve valdenství.

b) Tábořský článek proti očištění v našich katechismech. Základním dokladem k němu Confessio Taboritarum, jejíž prameny jsou Wyclif, Valdenští, Mikuláš z Drážďan 164—171

VI. KATECHETICKO-PEDAGOGICKÁ STRÁNKA HUSIT. KATECHISMŮ	173—176
Husit. k. znamenají také po stránce pedagogické významné období nové. — Ukazují, jak věrouč. pravidla podávají reálně, životně a s povzbuzením mravním, při tom prostě a zajímavě dětem a pro jejich přímé použití. — Nabádají ke skutečnému konání dobrého.	
Jsou dětem přístupné mateř. jazykem, v jednoduchých a jasných otázkách a odpovědích, stručné počtem otázek i výběrem látky, k tomu ve stálém rozvoji vnitřním i vnějším. Sloužily i jako cvičebnice literní s návodnou Husovou abecedou, tento úkol později přejali a rozvinuli ve svých kate- chismech Čeští bratři	
VII. PŘÍLOHY	177—206
(TEXTY.)	
A) <i>Katechismus Vídeňský</i>	177—184
B) <i>Katechismová dvojotázka o přijímání</i>	184—185
C) <i>Otázka o živém chlebě</i>	185
D) <i>Jádro učení křesťanského</i>	185—188
E) <i>Katechismus Roudnický</i>	188—191
F) <i>Katechismus kapitulní menší</i>	191—192
G) <i>Tractatus de fide catholica</i>	192—205
H) <i>Katechismové Credo</i>	205—206
LITERATURA	207—210
REJSTŘÍK JMENNÝ A VĚCNÝ	211—216
OBSAH	217—222